

Rapport från en rättegångsobservation vid de muntliga förhandlingarna 7, 8 och 9 januari 2020 mot den ene av de två f.d. ordförandena för Folkets Demokratiska Parti (HDP), Selahattin Demirtas, vid Ankara Assize Court.

Bakgrund

Vi, advokaterna Sten De Geer och Per Stadig, ombads av Advokater utan gränser att som rättegångsobservatörer närvara vid den muntliga förhandlingen 7, 8 och 9 januari 2020 i det pågående målet mot Selahattin Demirtas vid Ankara Assize Court.

Målet, utgör en sammanläggning av 31 olika åtal mot Demirtas. Samtliga åtal bygger på politiska tal av Demirtas under 2016 och 2017. Han anklagas för att ha grundat och lett en beväpnad terroristorganisation, att ha propagerat för en terroristorganisation, att ha hyllat ett brott eller en brottsling, att ha uppmuntrat till hat och fiendskap, att ha uppmanat till brott och organiserat möten och demonstrationer i strid mot lagen. Åklagarens yrkar 142 års fängelse.

Europadomstolen för mänskliga rättigheter har i två domar fällt Turkiet för att ha kränkt Demirtas' rättigheter enligt Europakonventionen.

I domen den 20 november 2018 fälldes Turkiet för att ha kränkt rättigheten till rättegång inom skälig tid enligt artikel 5:3, Demirtas hade då suttit häktad i två år. Turkiet hade också utan berättigade skäl kränkt Demirtas' rätt att sitta i parlamentet som ett uttryck för den fria folkviljan och hade därmed kränkt hans rättigheter enligt artikel 3 i protokoll 1 till konventionen. Domstolen fällde också Turkiet enligt artikel 18 för att det viktigaste motivet för den fortsatta häktningen var att i två avgörande valkampanjer, nämligen folkomröstningen om en förändrad konstitution och presidentvalet undertrycka pluralismen och begränsa friheten i den politiska debatten. Turkiet ålades i domen att omgående upphäva häktningsbeslutet och frige Demirtas om inte nya grunder och bevis för häktning framkom samt erlagga ett ideellt skadestånd på 10 000 euros.

I domen den 9 juli 2019 fällde Europadomstolen Turkiet för att ha kränkt Demirtas' yttrandefrihet enligt artikel 10 och förpliktade Turkiet att utge 2 500 euros i ideellt skadestånd till honom. Demirtas hade dömts av Diyarbakirs

Assize Court till 10 månaders fängelse för att han i ett telefonsamtal den 5 juli 2005 krävt att Öcalans advokater skulle få möjlighet att träffa sin klient, att Öcalans isolering i fängelset skulle upphöra och att han skulle få en roll i försöken att nå en fredlig lösning på kurdfrågan.

I september 2018 dömdes Demirtas till 4 år och 8 månaders fängelse på grund av ett tal han hållit år 2013 där han förespråkade fred mellan turkiska staten och PKK. Detta bedömde domstolen som terroristpropaganda. Det kan misstänkas att orsaken till denna dom var att ordna en alternativ grund för fortsatt frihetsberövande av Demirtas inför Europadomstolens inom kort förväntade dom. Turkiet fruktade att den skulle innebära föreläggande för Turkiet att häva häktningen av Demirtas. Och som framgått ovan var det precis vad som skedde. Men vid den tidpunkten hade grunden för frihetsberövandet ändrats från häktning till avtjänande av fängelsestraffet på 4 år och åtta månader.

I september 2019 yrkade Demirtas' advokater att han skulle frigges villkorligt eftersom häktningstiden borde avräknas mot fängelsedomens på 4 år och 8 månader. Men det ledde bara till ett nytt häktningsbeslut, nu på grund av att Demirtas skulle ha organiserat de våldsamma demonstrationerna mot Turkiets passivitet inför IS' framryckning mot Kobane i Syrien, vilka krävde 19 människoliv. Det rättsligt problematiska med detta häktningsbeslut är att Demirtas redan åtalats för och frikänts i en dom som vunnit laga kraft just beträffande detta. Att häkta och åtala någon för ett påstått brott som vederbörande redan frikänts från strider mot den grundläggande rättsprincipen "ne bis in idem", det är förbjudet att döma någon två gånger för samma sak. Demirtas är således f.n. frihetsberövad på vad hans advokater kallar en "fejksförundersökning."

Både till första dagens muntliga förhandling, liksom även de två följande dagarna ombesörjde HDP att vi kunde medfölja en av dem organiserad biltransport till Sincanfängelset, ca 30 km utanför Ankara där förhandlingen ägde rum.

Väl framme vid fängelset där det också byggts en stor domstolsbyggnad lyckades vi passera den första spärren och kunde på så sätt komma fram till domstolsbyggnaden.

Efter 1 ½ timmes väntan utanför domstolsbyggnaden fick vi besked att rättens ordförande beslutat att inga utländska observatörer skulle tillåtas närvara. På

väg tillbaka från domstolen fick vi besked om att beslutet kunde ha ändrats och återvände för att få besked om att inget beslut ändrats.

Senare under dagen informerades vi om att ordföranden under eftermiddagen ändrat beslutet, efter att advokaterna och Demirtas själv argumenterat för att vår närvaro skulle tillåtas i transparensens intresse.

Nästa dag var vi på plats igen i god tid före den utsatta tiden för förhandlingsstarten. Vi hyste gott hopp om att vi idag skulle tillåtas närvara med tanke på beslutet föregående eftermiddag, men ändå inte helt säkra på saken. Men efter säkerhets- och identitetskontroller och med våra mobiltelefoner inlämnade i tryggt förvar kunde vi stiga in i den enorma domstolsbyggnaden, motsvarande 4 eller 5 normalstora sporthallar.

Den rättssal, där förhandlingen ägde rum var jättelik och rektangulär i formen. Längst fram satt tre domare på ett högt podium. På ett lika högt podium till vänster satt åklagaren och till höger på golvnivå Demirtas' 27 advokater.

Mitt emot advokaterna hade närvarande parlamentsledamöter sina platser, medan övriga åhörare var placerade längst bak i rättssalen.

Demirtas, deltog via videolänk från fängelset i Edirne, flankerad av ytterligare två advokater.

Första dagen hade i huvudsak ägnats åt att få tillstånd för de internationella observatörerna att få tillträde till rättegången. Därefter hade Demirtas gått igenom innehållet i sina tal, vilka utgjorde den enda grunden för åtalen. Också dag två inleddes med att Demirtas fortsatte sin genomgång och analys av talen, två timmar före lunch, 1 och ½ timme efter lunch. Inga frågor ställdes till Demirtas, han talade hela tiden utan att avbrytas. Han citerade långa partier av talen och förklarade att de inte innehöll några som helst uppmaningar till våld, snarare motsatsen. Detta var ju också något som Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna slagit fast i sin dom från september 2018. Domaen läste upp ett tal som inte varit med åtalet och undrade om Demirtas vidgick innehållet i talet, vilket han gjorde.

Senare på eftermiddagen var det advokaternas tur att få ordet. 7 av de totalt 29 advokaterna höll anföranden. De första tre anförandena var i huvudsak koncentrerade till rättsliga frågor, t.ex. att Demirtas borde åtnjuta parlamentarisk immunitet för sina tal som nästan alla hållits i parlamentet. Parlamentet hade i maj 2016 upphävt den parlamentariska immuniteten för 154 parlamentsledamöter varav 55 från HDP efter att ha först ha antagit ett

tillägg till konstitutionen. Advokaterna framhöll också att Europadomstolen slagit fast att Demirtas hölls frihetsberövad främst på grund av att president Erdogan ville bli kvitt en politisk motståndare. Några av advokaterna höll sedan mer politiskt inriktade anföranden, något som rättens ordförande invände mot. Advokaterna replikerade att målet var alltigenom politiskt.

Åklagaren öppnade inte munnen en enda gång under dagen och skulle inte heller göra det nästa dag.

Vid 17-tiden begärde Demirtas att dagens förhandling skulle avslutas eftersom det var den tid då han hade telefontid med sin familj.

Vid näste dags fortsatta förhandling deltog inte Demirtas via videolänk eftersom han var uttröttad av de två föregående dagarnas förhandlingar. Advokaterna gjorde ömsom invändningar mot processuella felaktigheter och ömsom pläderade. Flera advokater invände mot att de inte hade möjlighet att närvara under tre dagar och att det fortsättningsvis bara skulle sättas ut förhandlingar under två dagar. De kritiserade att det fanns handlingar i akten som undanhölls dem och yrkade att en särskild domare skulle utses för att gå igenom och klarlägga dessa förhållanden. Rättens ordförande tillbakavisade att det skulle finnas något material som undanhölls advokaterna, men beslutade att en tjänsteman vid domstolen skulle undersöka saken.

Advokaterna protesterade mot att Demirtas nu hölls frihetsberövade på grund av anklagelser om att han skulle ha organiserat våldsutövning vid Kobanedemonstrationerna trots att han redan frikänts från detta i en dom som vunnit laga kraft.

En advokat yrkade att åklagaren skulle föreläggas att jämföra HDP:s partiprogram med Demirtas' tal, vilket skulle visa att det inte fanns någon skillnad mellan dem. Rättens ordförande svarade att detta redan hade gjorts.

Flera gånger avbröt ordföranden advokaterna när de började plädера och påpekade att de borde inskränka sig till rättsliga invändningar och yrkanden.

Efter två timmar förklarades förhandlingen blev det paus. Efter pausen meddelades det att nästa förhandling kommer att äga rum den 27 och 28 maj.

Efter förhandlingen besökte vi den svenska ambassaden och meddelade våra intryck från rättegången.

Vår bedömning är att det är av stor vikt att internationella rättegångsobservatörer även i fortsättningen närvarar vid de muntliga förhandlingarna i målet mot Demirtas.

Sten De Geer

Per Stadig